

отсутствием научно-методического обеспечения. В ходе проведенного исследования определено понятие «здоровый образ жизни» на основе национальных видов спорта, научно обоснована их связь друг с другом, систематизированы мировые культурные передовые представления в этом направлении. Описано применение важных научных концепций и результатов для охраны и укрепления здоровья. Материалы исследования могут быть использованы во всех профессиональных детских образовательных учреждениях, высших и специальных учебных заведениях, учебном процессе, общеобразовательной школе и внеурочной деятельности, работе с родителями. Цель исследования - научно показать и экспериментально систематизировать народные методы актуализации знаний о здоровом образе жизни молодежи на основе национальных видов спорта. Педагогический эксперимент проводился в три этапа, в экспериментальной группе приняли участие студенты группы «МС-21», в контрольной группе – студенты «ВТ-21». Эксперимент состоял из 3-х этапов (опыт идентификации, опыт формирования, опыт подведения итогов путем проверки в результате наблюдения). В результате исследования был сделан общий вывод. Основной вывод: содержательно-структурная модель формирования здоровой жизни молодежи через национальные виды спорта обогащает мироощущение молодежи и дает возможность создать красоту в ее действиях. Кроме того, в результате образцовой работы стоит задача по воспитанию личности, умеющей уважать и защищать национальные ценности, вести здоровый образ жизни.

FTAXP 77.03.15

Ғабитов А. Р., оқытушы, магистр, <https://orcid.org/0009-0003-2285-6432>

«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті»КеАҚ Орал қ., Жәңгір хан көшесі 51, 090009, Қазақстан, Gabitov_1994@inbox.ru

Тлебалиев А. А., оқытушы, магистр, <https://orcid.org/0009-0004-1950-1072>

«Батыс Қазақстан жоғары медициналық колледжі»ЖШС, Орал қ., Жәңгір хан көшесі 67, 090009, Қазақстан, Asiljan.t.a@mail.ru

Gabitov A. R., teacher, master, <https://orcid.org/0009-0003-2285-6432>

NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University named after Zhangir khan», Uralsk, st. Zhangirkhan 51, 090009, Kazakhstan, Gabitov_1994@inbox.ru

Tlebaliev A. A. teacher, master, <https://orcid.org/0009-0004-1950-1072>

LLP «West Kazakhstan Higher Medical College», Uralsk, st. Zhangir khan 67, 090009, Kazakhstan, Asiljan.t.a@mail.ru

СТУДЕНТ ЖАСТАРДЫҢ СПОРТҚА ДЕГЕН ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ INCREASING INTEREST IN SPORT OF STUDENTS

ТҮЙІН

Мақалада студент жастардың спортқа деген қызығушылығын арттыру мәселесі қарастырылған. Кіріспеде студенттердің спортқа деген қызығушылығы туралы жалпы түсінік береді. Әртүрлі әдебиеттерді талдау студенттердің оқу-тәрбие процесіне түрлі әдістерді, соның ішінде жастардың спортқа деген саналы қатынасына ықпал ететін мотивациялық - құндылық бағдарларды құру, теориялық сабақтарда қазіргі заманғы әлеуметтік-экономикалық жағдайларды ескере отырып оқыту, өз бетінше спортпен айналысуына мүмкіндік беру, спорттың жаңа түрлерімен таныстыру және студенттерді дене шынықтыру-сауықтыру және спорттық шаралар мен жарыстарға қатысуға, ұйымдастыру мен өткізуге, жарыстарға төрелік етуге, нұсқаушы жұмысына тарту секілді шараларды енгізудің маңыздылығын көрсетеді. Зерттеу үшін соңғы ұсынылған іс-шара алынады. Зерттеу екі кезеңнен тұрады. Зерттеуге жарыстарға бару тәжірибесі бар 40 студент қатысты. Зерттеудің екі кезеңінің нәтижелері бойынша қорытындылар жасалады. Негізгі қорытынды: жарыстар оқу процесінде міндетті түрде қолданылуы тиіс, студент жастардың спортпен айналысуға деген қызығушылығын арттыратын маңызды мотивациялық фактор болып табылады. Жарыстар – бұл студенттерге тек

оқу үрдісінің көмегімен қол жеткізе алмайтын мақсаттарға жету мүмкіндігі. Сонымен қатар, спорттық жарыстар студенттер үшін қызықты уақыт өткізу мүмкіндігі болып табылады.

ANNOTATION

The article deals with the problem of increasing the interest of students in sports. The introduction gives a general idea of the students' interest in sports. The analysis of various literature provides for various methods of the educational process of students, including the creation of motivational and value orientations that contribute to the conscious attitude of young people to sports, training in theoretical classes, taking into account modern socio-economic conditions that allow them to play sports on their own, introducing new sports and shows the importance of introducing such activities as attracting students to physical culture and sports events and competitions, organizing and conducting them, refereeing competitions, and teaching activities. The last suggested action is taken for the study. The study consists of two stages. The study involved 40 students with experience of going to competitions. Conclusions are drawn from the results of two stages of the study. The main conclusion: competitions should be used in the educational process, they are an important motivational factor that increases the interest of students in sports. Competitions are an opportunity for students to achieve goals that cannot be achieved through the learning process alone. In addition, sports competitions are an opportunity for students to have fun.

Кілт сөздер: спорт, дене шынықтыру, спортқа деген қызығушылық, мотивация, жарыс, бәсекелестік.

Key words: sports, physical culture, interest in sports, motivation, competition, rivalry.

Кіріспе. Қазіргі таңда Қазақстан жұртшылығын толғандырып отырған өзекті мәселелердің ең негізгісі - еліміздің болашағы. Ал, еліміздің ел болып қалыптасуы, өркен жайып, құшағын кеңге сермеуі үшін басты мәселе – болашақ жастардың білімді, тәрбиелі, салауатты өмір салтын ұстануы болып табылады. Сондықтан болашақ маман тәрбиесі - өте күрделі және өте жауапкершілігі талап етеді. Қазіргі таңда әрбір адамның бойында дене қозғалыстарының сапа қасиеттері мен рухани күшін үйлестіруде спорттың атқаратын рөлі зор. Бұқаралық спорт көптеген адамдарға физикалық қасиеттері мен моторикасын жақсартуға, денсаулығын нығайтуға және өмірін ұзартуға мүмкіндік береді. Әр түрлі физикалық жаттығуларды белсенді қолдана отырып, адам өзінің физикалық жағдайын жақсартады. Бірақ дене шынықтырудағы іс-әрекеттің нәтижесі дене шынықтыру және моторика мен дағдылардың жетілу дәрежесі болып табылады [1, 84 б.].

Біз білетіндей, университеттер мен колледждерде дене шынықтыру сабақтары спортқа және салауатты өмір салтын сақтауға қызығушылықты қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бүгінгі таңда дене шынықтыру мен денсаулықтың, өнімділіктің және еңбек өнімділігінің байланысы ерекше айқын сезіледі [2, 2 б.].

Студент жастардың спортқа деген қызығушылығын арттыруда бұқаралық сауықтыру шаралары және спорттық іс-шараларға белсенді қатысу ажырамас бөлігі болып табылады. Және де ең мықты студент - спортшылар қатысатын ЖОО аралық спорттық деңгейде өтетін жарыстар. Бұл әр университет және колледж студенттерінің спорттық дайындық деңгейін анықтайды.

Жас ұрпақ халықтың ең дені сау бөлігі екені жалпыға белгілі. Соған қарамастан, әртүрлі аурулардың жоғары өсу қарқыны дәл студенттік жылдары байқалады. Медициналық және әлеуметтік зерттеулерге сәйкес, студенттердің шамамен 80-85% денсаулығында проблемалар бар, ЖОО-ға түсетіндердің шамамен үштен бірінде адамның толыққанды, жігерлі және белсенді өмір сүруіне кедергі келтіретін ауыр созылмалы аурулар бар [3, 57 б.].

Денсаулықтың нашарлауының және дене жағдайындағы әртүрлі ауытқулар санының өсуінің ең маңызды факторы тәрбие жұмысының өте жоғары қарқындылығы болып табылады [4, 87 б.].

Бірқатар зерттеушілердің нәтижелері оқытудың басында студенттердің ең алдымен дене резервтерін белсендіретінін, содан кейін олар таусылатынын көрсетеді, өйткені жоғары білімге тән жаңа факторлар кешеніне бейімделу үлкен стресспен, сонымен қатар еңбек, демалыс,

тамақтану режимінің бұзылуы және әсіресе дене белсенділігінің нашарлауымен қатар жүреді [5, 102 б.].

ЖОО бірінші курс студенттерінің дене белсенділігінің төмендігінің себептерінің бірі күнделікті дене жаттығуларына қажеттілікті қалыптастыратын мотивациялық және құндылық бағдарларының жоқтығы болып табылады. Мотивациялық-құндылық бағдарлардың негізінде дене шынықтыруды ынталандыратын мотивтер, сонымен қатар студенттердің қызығушылықтары жатыр [6, 69 б.].

Жастардың спортқа деген саналы қатынасына ықпал ететін мотивациялық-құндылық бағдарларды құру бұл мәселені шешудің бір құралы болып табылады, онсыз педагогикалық процесті елестету мүмкін емес [7, 55 б.].

Студент жастардың қарқынды дене шынықтыру-сауықтыру іс-әрекетін ұйымдастырудың көп қырлы процесі дене шынықтыру мен спорттың қажеттілігін түсінуге, олардың психологиялық негіздерін түсінуге, дене күшін дамытуға, денсаулықты нығайтуға, ерік-жігерді, адамгершілік қасиеттері мен ақыл-ой қабілеттерін дамытуға бағытталуы керек [8, 283 б.].

Студент жастардың дене шынықтыру мен спортқа деген қызығушылығын арттыру, денсаулықты нығайту, дене дамуының деңгейін арттыру, қимыл-қозғалыс дайындығы және тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру мәселелерін шешуде маңызды рөл атқарады [9, 73 б.].

Дене шынықтыру сабақтарының мотивациялық кешенін қалыптастыру үшін сабақты ұйымдастырудың дәстүрлі құралдарын, әдістері мен формаларын заманауи және жаңартқан дұрыс, олардың маңызды сипаттамасы студенттердің қимыл-қозғалысы мен ақыл-ой белсенділігін проблемалық ұйымдастыру болып табылады [10, 68 б.].

Теориялық сабақтарда қазіргі заманғы әлеуметтік-экономикалық жағдайларды ескере отырып, салауатты өмір салтын сақтау, инновациялық спорттық-сауықтыру технологиялары, кәсіби және қолданбалы дене шынықтыруды оқыту маңызды. Қазіргі ақпараттық технологияларды қолдану арқылы дене шынықтыру сабағында теориялық сабақтардың көрнекілігі, қолжетімділігі, тиімділігі артады [11, 249 б.].

Соңғы жылдары қазіргі жастардың спорттың жаңа түрлеріне деген қызығушылығы тұрақты түрде өзгеруде. Сонымен қатар, «дәстүрлі» спорт түрлеріне деген қызығушылықтың төмендеуі байқалады. Сондықтан жас жігіттер ережесіз жекпе-жек, спорттық ойындар сияқты спорт түрлерін ұнатады. Қыздар аэробиканың әртүрлі түрлерімен айналысады. Олай болса, қазіргі заманның ақиқатын ескеріп, студенттермен сабақта жаңа спорт түрлерін пайдалану олардың дене шынықтыруға деген қызығушылығын арттыратыны сөзсіз [12, 68 б.].

Студент жастардың спортқа деген қызығушылығын арттыру үшін олармен оқу сабақтарын ұйымдастыруға жеке көзқарасты қолдану қажет. Бұл арада студенттердің денсаулық жағдайын, дене шынықтыру дайындығын және дене белсенділігінің қолжетімділігі мен біртіндеп арттыру принциптерін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін моральдық-еріктік қасиеттерін ескеру керек [13, 170 б.].

Спортқа деген қызығушылықты арттырудың тағы бір тиімді түрі – студенттерді дене шынықтыру-сауықтыру және спорттық шаралар мен жарыстарға қатысуға, ұйымдастыру мен өткізуге, жарыстарға төрелік етуге, нұсқаушы жұмысына тарту [14, 217 б.].

Тәжірибе көрсеткендей, дене шынықтыру пәні бойынша студенттермен оқу үдерісін сауатты ұйымдастыру арқылы студенттердің дене тәрбиесіне деген ынтасын, дене шынықтыру және спорттық іс-әрекетке қызығушылығын айтарлықтай арттыруға болады, демек, осы арқылы сауықтыру, оқу-тәрбиелеу міндеттерін тиімді шешуге болады [15, 275 б.].

Сондықтан біз осы зерттеу жұмысымызда студент жастардың спортқа деген қызығушылығын арттыру үшін спорттық жарыстарды өткізудің маңыздылығын ашуды жөн көрдік.

Жеке зерттеу спорттық жарыстар арқылы студенттердің спортқа деген қызығушылығын арттыру мәселесін талап етеді. Жарыстарға қатысу мүмкіндігінің арқасында студенттердің спортқа деген қызығушылығы артып, жаттығуларға жиі қатысып, спортта дами алады. Оқу процесіне жарыстарды қосудың маңыздылығын әртүрлі авторлар атап өтеді. Сонымен, Н.Г.Улеева, И.П. Ткаченко студенттік жарыстарды «оқу процесінің жалғасы», өзін-өзі тәрбиелеуге ынталандыру және спорттық іс-шаралардың санын көбейтуге ұмтылу деп анықтайды [16, 159 б.]. Е.Н. Кораблев пікірінше, жарыстар студенттердің позитивті іс-әрекетке араласуына, салауатты өмір салтын ұстануға мүмкіндік береді [17, 67 б.].

Студенттерді спортпен шұғылдануға ынталандыру саласындағы білімдерін кеңейту үшін біз спорттық жарыстарды спортпен шұғылданудың ынталандырушы факторы ретінде алып, студенттер арасындағы оқу-жаттығу үдерісін зерттеуге арналған эксперименттік жұмыс жүргіздік.

Зерттеудің мақсаты. спорттық жарыстар және спорттық үйірмеер арқылы университет студенттерінің спортқа деген қызығушылығын арттыру.

Зерттеудің әдістері. тақырып бойынша зерттеу жұмысын жүргізу барысында ғылыми-әдістемелік әдебиеттерге талдау, сауалнама жүргізу, педагогикалық эксперимент жүргізу, алынған мәліметтерді математикалық өңдеу әдістері қолданылды.

Зерттеу нәтижесі мен талқылау. Зерттеу екі кезеңнен тұрды. Зерттеуге спортшы-студенттер қатысты. Барлығы 40 адам. Жас аралығы: 18-ден 22 жасқа дейін. Жарысқа қатысу тәжірибесі: 1-4 жыл. Барлық студенттердің әртүрлі деңгейдегі (клубтық, қалалық, облыстық, бүкілқазақстандық) жарыстарға бару тәжірибесі бар. Кейбір студенттердің жұлде алу тәжірибесі де бар. Қатысқан жарыстардың саны және оларға қатысу жүйелілігі әртүрлі (оқудың барлық кезеңінде 2 байқаудан 2-3 ай сайын тұрақты қатысуға дейін). Зерттеудің бірінші кезеңінде студенттер арасында байқау тақырыбы бойынша 3 ашық сұрақтан тұратын сауалнама жүргізілді. Зерттеудің екінші кезеңінде студенттер Е.Г. Бабушкинаның «Спорттық мотивацияның бағдарлану сипатын зерттеу» [18, 63 б.] сауалнамасын толтырды, онда «Иә» немесе «Жоқ» жауап нұсқалары бар 20 сұрақ бар және бұл әр студенттің спортқа деген қызығушылығы мен ынтасының айқындылығын анықтауға мүмкіндік берді.

Зерттеудің бірінші кезеңі. Ашық сұрақтардың жауаптары 1, 2 және 3 кестелерде берілген.

Кесте 1 – Зерттелетін студенттердің «Спорттық жарыстарға барудағы мақсаты не?» деген сұраққа жауаптары.

«Неге қол жеткізгеніңізді, өткен дайындық кезінде не үйренгеніңізді байқау үшін» (сайыс дағдыларының бөлігі ретінде)	45% (18 адам)
«Өзіңізді стресспен сынау, стресстік / стандартты емес жағдайларда дайындығыңызды тексеру үшін»	27,5% (11 адам)
«Өзіңізді және өнеріңізді көрсету үшін»	22,5% (9 адам)
«Басқа іс-шаралардан үзіліс жасау, достармен уақыт өткізу үшін командамен бірге жарысқа бару үшін»	20% (8 адам)
«Медальдар/дипломдар/дәрежелер алу үшін»	20% (8 адам)
«Тәжірибе алу үшін»	17,5% (7 адам)
«Нақты нәтижені қарап, қазіргі деңгейіңізді түсіну үшін»	12,5% (5 адам)
«Өзіңізді басқалармен салыстырып, бәсекелестік ортада өнер көрсету үшін»	10% (4 адам)
«Эмоция алу үшін»	7,5% (3 адам)
«Басқа адамдармен сөйлесу/араласу үшін»	7,5% (3 адам)
«Қызықты уақыт өткізу үшін»	5% (2 адам)
«Әрі қарайғы әрекеттерге ынталандыру үшін»	5% (2 адам)
«Мен бір нәрсеге лайық екенімді, күш-жігерім бекер емес екенін түсіну үшін»	2,5% (1 адам)
«Спорттық көрсеткіштердің өсуін катализдеу үшін» («жарыстар өнімділікте жылдам прогреске әкеледі»)	2,5% (1 адам)
«Өз өзіммен жарысқа түсу үшін»	2,5% (1 адам)

Студенттер бұл сұраққа бірнеше жауап бере алады. Ең танымал жауап жарысты қазіргі спорттық деңгейді көрсететін «шеберлік кесіндісі» деп атау болды. Көбінесе студенттер жарысты емтиханның бір түрі, оқу жұмысының нәтижесі, алған дағдыларын сынау ретінде қабылдайды екен. Осы «емтиханның» нәтижелеріне сәйкес студенттер ағымдағы оқу процесіне түзетулер енгізуге, мақсатқа қатысты дұрыс бағытта жүріп жатқанын түсінуге мүмкіндік алады. Осындай «емтихандардың» негізінде студенттер өз нәтижелерінің «статистикасын» жинайды, бұл оларға прогресс немесе регрессияны көруге, бар тенденцияларды байқауға, нәтижелердің

төмендеуіне немесе артуына әкелетін себептер мен факторларды талдайды. Байқау нәтижелеріне және жарыстардағы оқушылардың әл-ауқатына сүйене отырып, одан әрі оқу процесін құруға болады, өйткені бұл жағдайда «шеберлік кесіндісі» тек қана арнайы жаттығуларды орындаудың сандық нәтижесін білдірмейді, сонымен қатар спортшының физикалық жағдайы, оның жарыстардағы психологиялық жағдайын көрсетеді.

Екінші ең танымал жауап - «өзіңізді стресспен сынау үшін». Үшінші орында – «өзіңді және өз өнеріңді көрсету» мақсаты. Студенттердің бестен бірі жарыстарды бос уақыттың бірі ретінде қабылдайды («достармен уақыт өткізу»). Сондай-ақ студенттердің бестен бір бөлігі материалдық марапаттарға (диплом, медаль, санат) ие болып, жарыстарда жеңіске жету немесе жүлделі орын алуды мақсат етеді.

Бір қызығы, студенттердің тек 5% -ы жарыстарды одан әрі іс-әрекеттерге нақты мотивация ретінде анықтады. Белгілі бір студенттегі кез келген мақсатты зерделеу және түсіну (бұл жоғарыда айтылған ерекше, ол неғұрлым танымал) жаттықтырушыға оның жарыстарға баруының ішкі «негізгі астарын» жақсы түсінуге мүмкіндік береді және сәйкесінше, жаттықтырушы бұл студенттік оқу процесін мүмкіндігінше қызықтыратындай және оның мақсатына жетуіне көмектесетіндей етіп жоспарлау мүмкіндігі болып табылады.

Сонымен қатар, студенттердің, әдетте, жарыстарда өнер көрсетудің жалғыз мақсаты жоқ екенін атап өткен жөн. Олар әдетте бірнеше түрлі мақсаттарға ие.

2-кесте – Студенттердің «Спорттық жарыстардағы медаль сіз үшін нені білдіреді?» деген сұраққа жауаптары.

Табандылық/тәжірибе/жақсы орындау/ дайындық жаттығулары үшін марапат (жетістік өлшемі)	32,5% (13 адам)
Жеңістің/шеберліктің/жақсы жұмыстың физикалық дәлелі	22,5% (9 адам)
Табысты естелік, жақсы жұмыс	17,5% (7 адам)
Қабілеттерін бағалау, атқарған жұмыстарын бағалау	10% (4 адам)
Іс-әрекеттің дұрыстығының белгісі	5% (2 адам)
Жұмыстың көрінетін нәтижесі	5% (2 адам)
Жағымды ынталандыру, сіздің мақсатыңызға сәтті қадам басып келе жатқаныңызды еске салу	2,5% (1 адам)
Әрі қарайғы әрекеттерге мотивация	2,5% (1 адам)
Мақтаныш себебі	2,5% (1 адам)

Бұл сұрақтың жауаптары бір-біріне өте ұқсас, бірақ сонымен бірге олардың шағын, бірақ маңызды айырмашылықтары бар. Студенттердің әрқайсысы үшін медаль белгілі бір сенсорлық тәжірибені тудырады. Ең танымал жауап студенттерге арналған медальді «еңбек жетістігінің көрсеткіші» ретінде белгілейді, яғни бұл олардың табысты қызметінің белгілі бір көрсеткіші (марапаттау, мадақтау, мақтау). Медаль шын мәнінде еңбегі мен жетістіктерін мойындау қажеттілігін қанағаттандыру болып табылады. Бұл сырттан бағалау, құрметтеу және мақұлдау қажеттілігін түсіну, оның маңыздылығын А.Маслоу атап өткен [19, 53 б.]. Бұл жерде мақтауды білдірудің әртүрлі формалары (медаль – осындай формалардың бірі) спортшыларға жақсы әсер ететінін атап өткен жөн [20, 332 б.], бұл жарыстарда одан әрі жеңіске жету үшін оқу-жаттығу жиындарына қатысуға қосымша ынталандыру болып табылады. Осылайша, студенттерді спортқа баулу және спортпен айналысуға деген қызығушылығын арттыру студенттерді қазіргі спорттық деңгейге сәйкес спорт шеберлігінің тиісті көрінісімен жүлделі орындарға сенуге мүмкіндік беретін деңгейдегі жарыстарға дайындау арқылы жүзеге асырылуы мүмкін.

Сұраққа берілген жауаптардан көрініп тұрғандай, жарыстар студенттердің көпшілігін ынталандырушы фактор болып табылады. Автор мұны субъективті бақылаулар арқылы растай алады: көптеген студенттер жарыстар алдында жаттығуларға жиі қатыса бастайды, эмоционалды өсуді бастан кешіреді және спорттық сапарға қатысты жағымды эмоциялар көрсетеді. Бәсекелестік болмаған жағдайда, көптеген студенттер әлі де қатысуды жалғастырса да, спорттық жаттығуларға аз қызығушылық танытады.

3-кесте – Студенттердің «Жарыстар сізге одан әрі спортпен айналысу үшін қызығушылықты арттырушы фактор болып табылады ма?» деген сұраққа жауаптары.

Иә	65% (26 адам)
Жиі иә	15% (6 адам)
Жоқ	12,5% (5 адам)
Иә дегеннен гөрі жоқ	5% (2 адам)
«Бұл жетістік үдерісін жеделдету»	2.5% (1 адам)

«Жарыстар одан әрі спортпен айналысу үшін қызығушылықты арттырушы фактор» жауабын таңдаған кейбір студенттер де өз жауаптарында мұның себебін түсіндірді: «Жақсы өнер көрсету үшін жарыстар алдында көбірек дайындаламын»; «Сіз жарыста нәтижені неғұрлым көп қаласаңыз, соғұрлым жаттығу қиын болуы керек»; «Бәсекелестіксіз жаттығудың мәні жоқ, өйткені бәрі белгілі бір мақсат үшін жасалады»; «Бәсекелестік мақсат қойған сайын жарыс алдындағы мотивация мен айналысып жүрген спорт түріне деген қызығушылық артады»; «Жарыстар оқудың нәтижесін бағалайды, сондықтан бәсекелестік негізгі мотивация болып табылады».

Бұл сұраққа «Жоқ» немесе «Жиі иә» деп жауап берген студенттер жарыстар арқылы қызығушылық пен мотивацияның жоқтығын былайша түсіндірді: «Жарыстар - бұл жақсы бонус, одан басқа ештеңе емес»; «Мен өзім үшін ғана жаттығамын». Әрине, жаттықтырушы-мұғалім мұндай оқушылардың мақсатын ескеруі қажет – олар үшін оқу үдерісін басқа принциптер негізінде құруға болады, ал мақсаттар оқыту арқылы жүзеге асады. Бұл ретте тек бір студент жарыстар ол үшін үлкен күйзеліс екенін, оның қажеті жоқ екенін атап өтті.

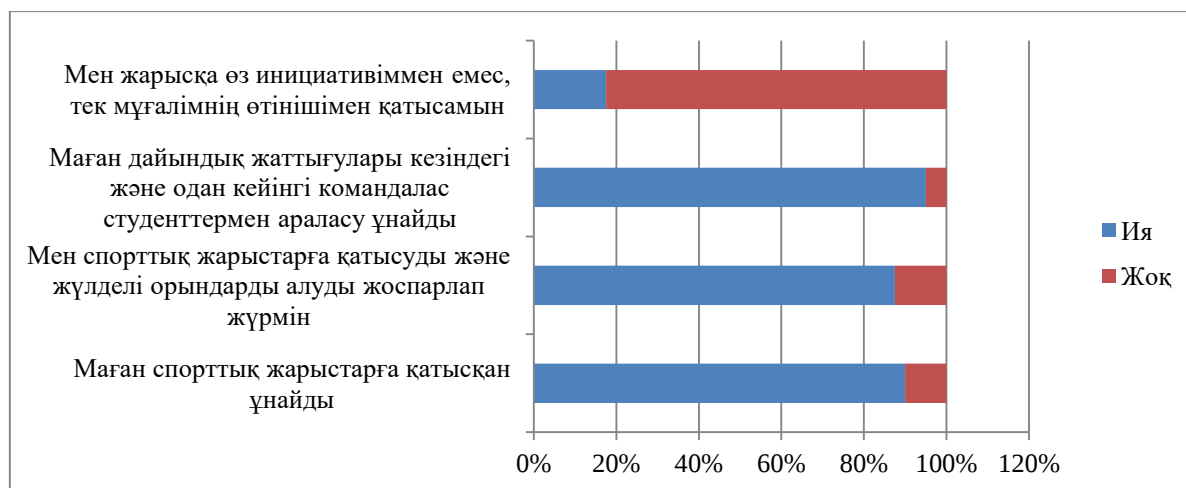
Зерттеудің екінші кезеңі. Е.Г. Бабушкиннің «Спорттық мотивацияның бағдарлану сипатын зерттеу» сауалнамасында барлығы 20 пікірі бар, оның жартысы жаттығуларға, екінші жартысы жарыстарға бағытталғанын көрсетеді. Студенттерден әрбір пайымдауды оқып, онымен келісу-келіспеу немесе «иә» немесе «жоқ» деп жазу талап етілді. Тақ пікірлерге «иә» жауаптары жарыстарға спорттық мотивация мен қызығушылықтың бағытын, жұп пікірге «иә» жауаптары жаттығуға спорттық мотивация мен қызығушылықтың бағытын білдірді.

Көрнекі түрде бұл нәтижелер 1-диаграммада жалпы түрде көрсетілген.

Сурет 1 – Зерттелетін топтағы студенттердің спорттық мотивациясы мен қызығушылықтарының бағытын талдау нәтижелері (пайызбен)

Е.Г. Бабушкиннің «Спорттық мотивацияның бағдар сипатын зерттеу» сауалнамасының кейбір сұрақтарына студенттердің жауаптарын толығырақ талдау қажет. Егжей-тегжейлі зерттеу үшін 1, 3, 10 және 12 пайымдауларға жауаптар қызықтырады (жауаптардың нәтижелері 2-диаграммада көрсетілген).

Сурет 2 – Сауалнаманың ең маңызды (автордың пікірі бойынша) пікірлеріне зерттелетін студенттердің жауаптары (пайыздық қатынаста)

Бұл пайымдауларға жауаптар қызықты, өйткені жауаптардағы бірауыздылық. Студенттердің тек 10%-ы ғана жарысқа қатысуды ұнатпайды, ал 90%-ы бәсекелес өнер көрсеткенді ұнатады. Сонымен қатар, студенттердің 87,5%-ы жүлделі орындарды жеңіп алуды жоспарлап отыр, бұл спорттық дайындық жаттығуларына қатысу үшін маңызды мотивация болып табылады. Яғни, сауалнаманың талдау нәтижесіне сәйкес, студенттердің тек 55 пайызы ғана жарыстарға арнайы баруға бағытталғанына қарамастан, олардың көпшілігі әлі де қуана барып, медаль алуды жоспарлап отыр. Студенттердің 82,5 пайызы жарыстарға мұғалімнің талабымен емес, өз бастамаларымен қатысамыз деп отыр. Студенттердің 95%-ы өзі сиялық спортшы-студенттермен сөйлескенді ұнатады. Зерттеудің бірінші кезеңінде кейбір студенттер олар үшін жарыстар да достарымен бірге уақыт өткізу мүмкіндігі екенін атап өткенін ескере отырып, жарыстар да, жаттығулар да студенттердің қарым-қатынасқа деген қажеттілігін қанағаттандырады деп қорытынды жасауға болады. Студенттердің 5%-ы жаттығуларға тек оқу үдерісі үшін баратынын, ал әріптестермен шамадан тыс қарым-қатынас оқу процесіне назар аударудан және мақсатқа жетуден алшақтатады деп көрсетті.

Қорытынды. Зерттеуден біз жарыстардың студенттердің спорттық өмірінің маңызды бөлігі екендігі туралы негізгі қорытынды жасауға болады. Студенттердің түрлі деңгейдегі жарыстарға қатысуы студенттердің спортқа деген қызығушылығын арттыруға, спортпен шұғылдануға, жаттығуларға қатысуға ынтасын арттыруға ықпал етеді. Жарыстарға қатысу студенттерді спорттық іс-әрекетке баулу үшін жақсы ынталандырушы факторға айналады. Спорттық жарыстар арқылы студенттер тек оқу-жаттығу процесі арқылы қол жеткізе алмайтын белгілі бір мақсаттарға қол жеткізе алады. Спорттық жарыстар студенттердің бос уақытын әртараптандыруға мүмкіндік береді, студенттерге жаңа эмоциялар, әсерлер, күшті сезімдер сыйлайды, соның ішінде. жетістіктерден қуану, атқарылған жұмыстан қанағаттану мүмкін болады. Жарыстар тек жетістікке жету мүмкіндігі ғана емес, сонымен қатар достармен уақыт өткізуге де айналуы мүмкін, бұл студенттер үшін де маңызды. Жүлделі орындарды иелену студенттердің спортқа уақыт бөлуге деген ұмтылысына әсер етеді. Осылайша, мұғалім үшін студенттерді дайындау бағдарламасына жарыстарды енгізудің мәні бар. Сонымен қатар, белгілі бір себептермен жарыстарға барғысы келмейтін, ұнатпайтын және оқу іс-шараларына тікелей бағытталған студенттердің шағын тобы болатыны белгілі болды. Мұғалім де осы студенттердің тілектерін ескеруі, спорттық іс-әрекетке тартудың басқа мотивация нұсқаларын (қажет болған жағдайда) іздестіруі және мұндай студенттерге оқу-жаттығу қызметі арқылы алға қойған мақсаттарына жетуіне көмектесуі керек. Кейбір студенттерді жарыстарға еріксіз тартудың мәні жоқ, өйткені, бұл оларға мотивация бермейді, бірақ стресс пен жағымсыз эмоцияларды бастан кешіреді. Алайда осы арада жарыстар мотивацияның жалғыз мүмкін факторы емес екенін түсіну маңызды. Дегенмен, олар оқу іс-әрекетінде ескерілуі тиіс күшті мотивтердің бірі болып қала береді.

Қазіргі таңда студент жастардың салауатты өмір салтын қалыптастыруда спорттық шаралар мен спорттық жарыстардың алатын орны орасан зор. Сол себепті студенттер арасында жарыстар өткізіліп, студенттерің спортқа деген қызығушылығы артады. Спортшы жастар көбейсе салауатты өмір салты нығайа түсетінінің айқын белгісі.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Камарова Н. Қ. 31 Жоғары оқу орнындағы тәрбие жұмысы: Оқу құралы. Ақтау: Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, 2010. - 84 бет.
2. Офицера А.Д. ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНТЕРЕСА МОЛОДЕЖИ К СПОРТУ // Международный студенческий научный вестник. – 2021. – № 4. –С.2
3. Наговицын, Р.С. Мотивация студентов к занятиям физической культурой в вузе / Р.С. Наговицын // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 8. – С. 293-298.
4. Бабина, В. С. Проблема здоровья студенческой молодежи // Молодой ученый. — 2015. — №11. — С. 572-575
5. Гогонов, Е.Н. Психология физического воспитания и спорта [Текст]/ Е.Н. Гогонов, Б.И. Мартынов. – М.: Издательский центр «Академия», 2012. – 288 с.
6. Беляничева, В.В. Формирование мотивации занятий физической культурой у студентов [Текст]/ В.В. Беляничева // Физическая культура и спорт: интеграция науки и практики. - Саратов: ООО Издательский центр «Наука», – 2019. – № 2. – С. 6.
7. Бакшаева, Н.А. Психология мотивации студентов: учебное пособие [Текст]/ Н.А. Бакшаева, А.А. Вербицкий. – М.: Логос, 2016. –184 с
8. Aidan D. Kraus. Recovery as Sport: A Comprehensive Psychological Rehabilitation Process for Injured Athletes. – 2022. - №8. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.282-283
9. Robert J. Schinke & Natalia Stambulova. Context-driven sport and exercise psychology practice: Widening our lens beyond the athlete– 2017. - №13. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.71-75
10. Рахматов, А. И. Некоторые аспекты повышения интереса студентов вузов к занятиям физической культурой / А. И. Рахматов. — Текст : непосредственный // Образование и воспитание. — 2018. — № 5 (20). — С. 68-70. — URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/108/3659/> (дата обращения: 29.03.2023).
11. Mary D. Fry, Candace M. Hogue, Joseph Claunch & Susumu Iwasaki. A Successful Collaboration between an Indigenous Youth Sport Program and Sport Psychology Faculty and Students. – Text : Journal of Sport Psychology in Action. – 2022. - №13. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 P.245-259 – P.245-259
12. Scott Pierce, Eric Martin, Kelly Rossetto & Liam O’Neil. Resilience for the Rocky Road: Lessons Learned from an Educational Program for First Year Collegiate Student-Athletes. – Text : Journal of Sport Psychology in Action. – 2021. - №12. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.167-180
13. Martin Eubank, Noora Ronkainen & David Tod. New Approaches to Identity in Sport. – Text : Journal of Sport Psychology in Action. – 2021. - №13. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.215-218
14. Karisa L. Kuipers, Jennifer M. Jacobs, Lindsey A. Miossi & Javon Davis. Using Social Media to Foster Engagement and Connection in Sport Psychology Classrooms – 2022. - №11. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.272-281
15. Улеева, Н.Г., Созинова, О.В., Имамутдинова, О.В., Ткаченко, И.П. Соревнования как один из видов самовоспитания, самоорганизации и совершенствования физической подготовленности студентов вуза / Н.Г. Улеева, О.В. Созинова, О.В. Имамутдинова, И.П. Ткаченко // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения. – 2016. – № 51. – С. 156-161.

16.Кораблева, Е.Н. Современные формы проведения массовых спортивных соревнований со студентами вуза / Е.Н. Кораблева // Вестник науки и творчества. – 2017. – № 1 (13). – С. 64-67.

17.Петрова, Л.Ю., Петров, М.А. Мониторинг социально-педагогического значения массовых спортивных соревнований студентов / Л.Ю. Петрова, М.А. Петров // Культура физическая и здоровье. – 2018. – № 4 (68). – С. 58-59.

18.Бабушкин, Г.Д., Бабушкин, Е.Г. Формирование спортивной мотивации у занимающихся спортом: учебное пособие для вузов физической культуры. – Омск: Издательство СибГУФК, 2015. – 151 с.

19.Маслоу А. Мотивация и личность: монография, 3-е изд. – Санкт-Петербург: Издательство Питер, 2010. – 352 с.

20.Петрина, З.И., Зубцова, М.В., Каткова, А.М., Козлов, А.В. Современные представления тренеров об использовании похвалы на этапе начальной спортивной подготовки / З.И. Петрина, М.В. Зубцова, А.М. Каткова, А.В. Козлов // ЦИТИСЭ. – 2020. – № 2 (24). – С. 326-335.

REFERENCES

1. Kamarova N. K. educational work in 31 higher educational institutions: a manual. Aktau: Sh. Yessenov Caspian State University of technology and engineering, 2010. - page 84.

2. Ofitserova A.D. ATTRACTING YOUNG PEOPLE'S INTEREST IN SPORTS // International Student Scientific Bulletin. – 2021. – No. 4. –S.2

3. Nagovicin R.S. Motivaciya studentov k zanyatiyam fizicheskoi kulturoi v vuze / R.S. Nagovicin // Fundamentalnie issledovaniya. – 2011. – № 8. – S. 293-298.

4. Babina V. S. Problema zdorovya studencheskoi molodeji // Molodoi uchenii. — 2015. — №11. — S. 572-575.

5. Gogunov E.N. Psihologiya fizicheskogo vospitaniya i sporta [Tekst]/ E.N. Gogunov, B.I. Martyanov. – М.- Izdatelskiy centr «Akademiya»- 2012. – 288 s.

6. Belyanicheva V.V. Formirovanie motivacii zanyatii fizicheskoi kulturoi u studentov [Tekst]/ V.V. Belyanicheva // Fizicheskaya kultura i sport_ integraciya nauki i praktiki. - Saratov- OOO Izdatelskii centr «Nauka» – 2019. – № 2. – S. 6.

7. Bakshaeva, N.A. Psihologiya motivacii studentov: uchebnoe posobie [Tekst]/ N.A. Bakshaeva, A.A. Verbickij. – М.: Logos, 2016. –184 s

8. Aidan D. Kraus. Recovery as Sport: A Comprehensive Psychological Rehabilitation Process for Injured Athletes. – 2022. - №8. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.282-283

9. Robert J. Schinke & Natalia Stambulova. Context-driven sport and exercise psychology practice: Widening our lens beyond the athlete– 2017. - №13. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.71-75

10.Rahmatov, A. I. Nekotorye aspekty povysheniya interesa studentov vuzov k zanyatiyam fizicheskoy kul'turoj / A. I. Rahmatov. — Tekst : neposredstvennyj // Obrazovanie i vospitanie. — 2018. — № 5 (20). — S. 68-70. — URL: <https://moluch.ru/th/4/archive/108/3659/> (data obrashcheniya: 29.03.2023).

11.Mary D. Fry, Candace M. Hogue, Joseph Claunch & Susumu Iwasaki. A Successful Collaboration between an Indigenous Youth Sport Program and Sport Psychology Faculty and Students. – Text : Journal of Sport Psychology in Action. – 2022. - №13. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 P.245-259 – P.245-259

12.Scott Pierce, Eric Martin, Kelly Rossetto & Liam O'Neil. Resilience for the Rocky Road: Lessons Learned from an Educational Program for First Year Collegiate Student-Athletes. – Text : Journal of Sport Psychology in Action. – 2021. - №12. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.167-180

13.Martin Eubank, Noora Ronkainen & David Tod. New Approaches to Identity in Sport. – Text : Journal of Sport Psychology in Action. – 2021. - №13. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.215-218

14.Karisa L. Kuipers, Jennifer M. Jacobs, Lindsey A. Miossi & Javon Davis. Using Social Media to Foster Engagement and Connection in Sport Psychology Classrooms – 2022. - №11. – Taylor & Francis ISSN:2152-0704E-ISSN:2152-0712 - P.272-281

15.Uleeva, N.G., Sozinova, O.V., Imamutdinova, O.V., Tkachenko, I.P. Sorevnovaniya kak odin iz vidov samovospitaniya, samoorganizacii i sovershenstvovaniya fizicheskoy podgotovlennosti studentov vuza / N.G. Uleeva, O.V. Sozinova, O.V. Imamutdinova, I.P. Tkachenko // Psihologiya i pedagogika: metodika i problemy prakticheskogo primeneniya. – 2016. – № 51. – S. 156-161.

16.Korableva, E.N. Sovremennye formy provedeniya massovyh sportivnyh sorevnovanij so studentami vuza / E.N. Korableva // Vestnik nauki i tvorchestva. – 2017. – № 1 (13). – S. 64-67.

17.Petrova, L.YU., Petrov, M.A. Monitoring social'no-pedagogicheskogo znacheniya massovyh sportivnyh sorevnovanij studentov / L.YU. Petrova, M.A. Petrov // Kul'tura fizicheskaya i zdorov'e. – 2018. – № 4 (68). – S. 58-59.

18.Babushkin, G.D., Babushkin, E.G. Formirovanie sportivnoj motivacii u zanimayushchihsya sportom: uchebnoe posobie dlya vuzov fizicheskoy kul'tury. – Omsk: Izdatel'stvo SibGUFG, 2015. – 151 s.

19.Maslou A. Motivaciya i lichnost': monografiya, 3-e izd. – Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo Piter, 2010. – 352 s.

20.Petrina, Z.I., Zubcova, M.V., Katkova, A.M., Kozlov, A.V. Sovremennye predstavleniya trenerov ob ispol'zovanii pohvaly na etape nachal'noj sportivnoj podgotovki / Z.I. Petrina, M.V. Zubcova, A.M. Katkova, A.V. Kozlov // CITISE. – 2020. – № 2 (24). – S. 326-335.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается проблема повышения интереса студенческой молодежи к занятиям спортом. Введение дает общее представление об интересе учащихся к спорту. Анализ различной литературы предусматривает различные методы воспитательного процесса студентов, в том числе создание мотивационно-ценностных ориентаций, способствующих осознанному отношению молодежи к спорту, обучение на теоретических занятиях с учетом современных социально-экономических условий, позволяющих им заниматься спортом самостоятельно, внедряя новые виды спорта и показывает важность внедрения таких мероприятий, как привлечение студентов к физкультурно-спортивным мероприятиям и соревнованиям, их организация и проведение, судейство соревнований, педагогическая деятельность. Для исследования предпринимается последнее предложенное действие. Исследование состоит из двух этапов. В исследовании приняли участие 40 студентов, имеющих опыт выезда на соревнования. Выводы сделаны по результатам двух этапов исследования. Основной вывод: соревнования необходимо использовать в образовательном процессе, они являются важным мотивационным фактором, повышающим интерес студенческой молодежи к занятиям спортом. Соревнования – это возможность для студентов достичь целей, которые невозможно достичь только посредством учебного процесса. Кроме того, спортивные соревнования – это возможность для студентов весело провести время.

МРНТИ: 14.85.35

Елеусинова Р.Н., магистр педагогических наук, <https://orcid.org/0000-0002-1360-2698>, НАО НАО«Западно-Казахстанский аграрно-технический университет имени Жангир хана», г.Уральск, Казахстан, ул. Мухита 80, 090009, raidark31.12.10@gmail.com

Катилов С.Ж., преподаватель биологических дисциплин, <https://orcid.org/0009-0000-6219-0469>, ТОО «Образовательный центр LETS», г.Атырау, Казахстан, ул. Алмагуль 20, 060011, nur_rai31.12.10@mail.ru

Yeleussinova R.N., Master of Pedagogical Sciences, <https://orcid.org/0000-0002-1360-2698>,